

קנין סודר

ר"ת – חליפין בכלל כסף

ספר הישר לר"ת (חלק החידושים) סימן קמב
+קידושין ה' א' (סי' כ"ה, ז' ג')

בשטר מנא לן אמר קרא ויצאה והיתה כו'. אבל משדה עפרון לא שמעינן אלא כסף דווקא ושוה כסף דאי מקנין שדה נפקא אם כן תיקני בחזקה. תדע שהוא כן שהרי קנין שדה בכסף לא נפקא משדה עפרון אלא משדות בכסף יקנו. אבל גזרה שוה דקיחה קיחה משדה עפרון ילפינן. והאי דקא פריך תלמודא גבי חליפין ואימא הכי נמי משום חליפין היינו שוה כסף דהא אמרינן בבבא מציעא כיון דתפיס ביה שלש כמאן דפסיק דמי. ובנדרים אמרי' דאי בעי למיפסקיה פסיק ליה ושקיל ליה הילכך ככסף הוי. ומשום הכי (ד) פריך דתיקני אשה בחליפין שיש בהן שוה פרוטה. ומשני דיש חליפין בפחות משוה פרוטה אפי' הוא שוה פרוטה לא מיקניא דאין לחלק בקנין. ותדע שחליפין בכלל כסף דכי תנן נכסים שיש להן אחריות {קרקע} נקנין בכסף ובשטר ובחזקה לא קתני חליפין [ד] בכלל כסף איתנהו. והאי דאמרי' לגבי עבד כנעני תנא אף בחליפין. וקאמרינן ותנא דידן מאי טעמא לא תני לה. בפחות משוה פרוט' קאמר מלקיים כל דבר ולא מתורת כסף.

If חליפין is a form of קנין כסף why didn't the Torah include it in קידושין?

ר"ן - חליפין מתורת כסף היא

הר"ן על הרי"ף מסכת קידושין דף א עמוד א

לא מיקניא. נפשה דגנאי הוא לה הלכך בטל הוא תורת חליפין מקידושין ואף על פי שקדשה בכלי שיש בו שוה פרוטה אי יהיב לה בתורת חליפין לא מיקניא עד דיהיב לה הכלי לשום כסף: ואיכא למידק הכא היכי אמרינן סלקא דעתך אמינא מה שדה מיקניא בחליפין אף אשה נמי מיקניא בחליפין דהא אנן לא גמרינן אשה משדה דנימא דבכל מידי דמיקניא קרקע מיקניא ביה אשה והכי מוכח בגמרא דבתר דגמרינן קידושי כסף מקיחה קיחה אמרי' נמי [דף ה א] מנין שאף בשטר ואם איתא דמקשי' אשה לשדה שטר נמי תיפוק לן מיניה אלא ודאי לשון קיחה הוא דגמרי' דבכסף הוא וכיון שכן חליפין מנא תיתי: עוד הקשו נהי דאשה בפחות משוה פרוטה לא מיקניא נפשה אפ"ה למה יהא בטל תורת חליפין השוין פרוטה בקידושין כיון שבפחות משוה פרוטה לא נתבטלו מחמת פיסול קנייתן אלא מחמת קפידתה של אשה. ונדחק הרמב"ן ז"ל לתרץ קושיות הללו ולפי מה שכתב נראה שעיקר הגירסא היא ואשה בפחות משוה פרוטה לא מיקניא ולא גרסינן מקניא נפשה [כמו שכתוב] בהלכות ולפי דעתי שתי קושיות הללו האחת מתורצת בחברתה דמעיקרא הכי מקשינן ס"ד אמינא שקנין חליפין הוא בכלל קיחה הכתובה בקידושין דחליפין מתורת כסף מהני ואף על גב דהשתא נמי ס"ל דחליפין איתנהו בפחות משוה פרוטה אפ"ה אפשר דכיון דבעינן בהו כלי ודבר המסויים כדאיתא בפרק הזהב (שם) דבר חשוב הוא אף על פי שאינו שוה פרוטה כדאמרינן מה כלי דבר חשוב דמשום הכי אמרינן דטענו ב' מחטין והודה לו באחד מהם חייב דיצאו כלים למה שהן כדאיתא בפרק שבועת הדיינין (דף מ ב) וכיון שכן איכא למימר דמתורת כסף קונין ובכלל כי יקח נינהו ומהדרינן דאי אפשר דקנין חליפין איתיה בכלל כי יקח דאנן סהדי דאשה בפחות משוה פרוטה אפילו בכלי שלם לא מיקניא נפשה הלכך ודאי כשאמר הכתוב כי יקח אין קנין חליפין בכללו שאילו כן היה אף פחות משוה פרוטה בכלל ואי אפשר ומעתה בדמים דבר הכתוב ולא בחליפין:

ריטב"א - מזה לומדים שחליפין אב בפני עצמו

חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ג עמוד א

...דקא סלקא דעתך דחליפי סודר בכלל כסף הם ומדין כסף הם קונים וכל
דמהני ביה כסף מהני ביה חליפין, קמ"ל תנא דמתניתין דהא ליתא, מאי טעמא
חליפין איתנהו בפחות משה פרוטה ואתתא בפחות משה פרוטה לא מקניא,
פירוש דמאי דקא סלקא דעתך דחליפין מדין כסף קונים ליתא דכסף אינו קונה
בפחות משה פרוטה לפי שאינו חשוב כסף ואילו חליפין קונים אפילו בפחות
משה פרוטה, וזו ראייה דחליפין אב בפני עצמו הם ולא תולדה דכסף הם
ואפילו כשיש בהם שוה פרוטה, וכיון שכן אין לנו לרבותם באשה מדין כסף
דאתתא לא מקניא בכסף בפחות משה פרוטה, ולהאי פירושא היינו דלא
סלקא דעתין כלל למימר שתהא חזקה קונה באשה כשדה שהדבר פשוט שאין
חזקה קונה מדין כסף.

אין אונאה בחליפי שווה בשווה - Barter

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף מז עמוד א

רב אבא אמר רב הונא: מכור לי באלו - קנה, ואין לו עליו אונאה. - פשיטא, דמים ואין מקפיד עליהן, הא קאמרינן דקני, דכחליפין דמו. חליפין ומקפיד עליהן מאי? - אמר רב אדא בר אהבה, תא שמע: הרי שהיה תופש פרתו ועומד, ובא חבירו ואמר לו: פרתך למה? - לחמור אני צריך. - יש לי חמור שאני נותן לך. פרתך בכמה? - בכך וכך. - חמורך בכמה? - בכך וכך. משך בעל החמור את הפרה, ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור - לא קנה בעל החמור את הפרה. שמע מינה: חליפין ומקפיד עליהן - לא קנה. - אמר רבא: אטו חליפין בשופטני עסקינן, דלא קפדי? אלא: כל חליפין מיקפד קפדי, וקנה.

חליפי שווה בשווה - Barter

רמב"ם הלכות מכירה פרק ה הלכה א

כל המטלטלין קונין זה את זה, כיצד החליף פרה בחמור או יין בשמן אף על פי שמקפידין על הדמים ושיערו כמה שוה זה וכמה שוה זה ואחר כך החליפו, כיון שמשך האחד או הגביהו, קנה השני המטלטלין האחרים בכל מקום שהם ונעשה ברשותו, ואף על פי שעדיין לא משכן.

פרישה חושן משפט סימן קצ

(א) קרקע נקנה בכסף כו'. מה שכתב בכסף ובשטר ובחזקה. משנה הוא בפרק קמא דקידושין: ומה שכתב ובקנין. ר"ל בקנין סודר דהיינו חליפין ואינו שם במשנה אבל מבואר הוא בכמה מקומות בתלמוד והא דקראו סתם קנין נראה מפני שזה היה עיקר קניינים דכתיב (רות ד ח) וזאת לפנים בישראל לקיים כל דבר שלף איש נעלו וגו' והתם שדה הוה אי נמי להכי נקרא קנין סודר סתם קנין לפי שכל אחד מקנה לחבירו דבר מה שהרי אין חליפין בלא כלי משא"כ בשאר קניינים שאחד קונה לבדו. וכדין במכר כן הדין בשכירות כמו שכתב רבינו בסוף סימן קצ"ב (סט"ו) וקצ"ה (סי"ג):

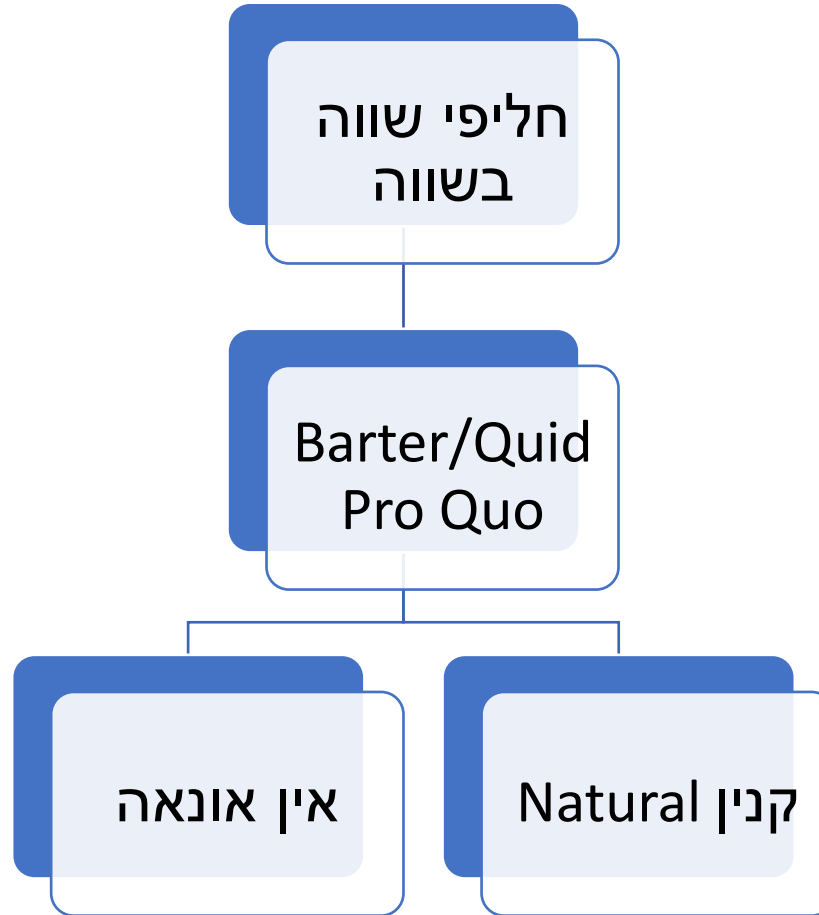
חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף מז עמוד א
תמורה זו חליפין. פי' חליפין ממש, ואשמועין קרא שאף במכירות היו עושין
חליפי סודר שהם כמו חליפין ממש.

חליפי שווה
בשווה

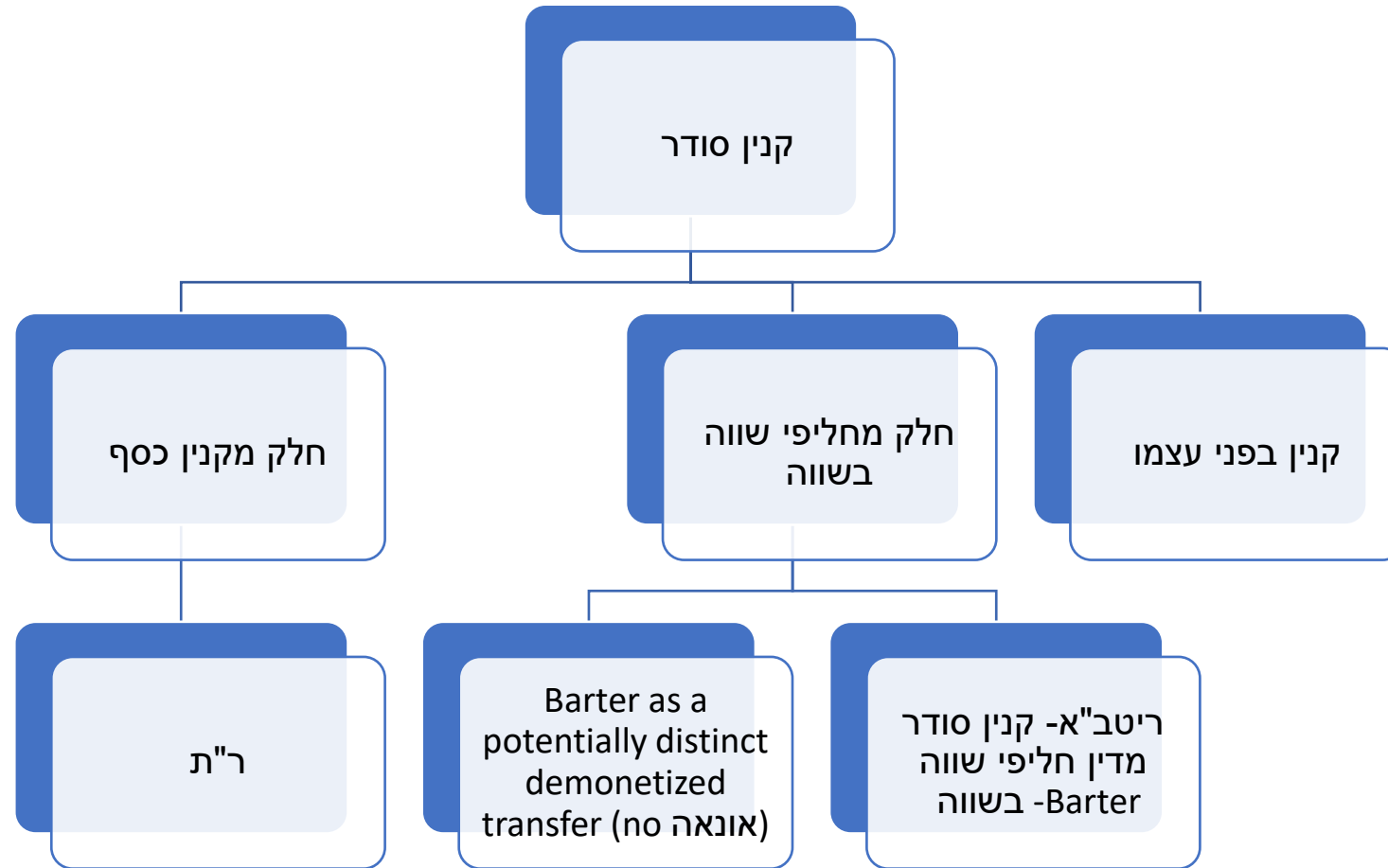
Barter/Quid
Pro Quo

אין אונאה

קנין Natural

- What is the relationship between Barter and קניין סודר?
- What is the relationship between Barter and קניין כסף?

סודר של מי?

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף מז עמוד א
במה קונין {בקנין סודר}? רב אמר: בכליו של קונה, דניחא ליה לקונה דלהוי
מקנה קונה, כי היכי דלגמר ולקני ליה. ולוי אמר: בכליו של מקנה.

חליפין - קנין דעת והתחייבות

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף מז עמוד א
במה קונין {בקנין סודר}? רב אמר: בכליו של קונה, דניחא ליה לקונה דלהוי
מקנה קונה, כי היכי דלגמר ולקני ליה.
ולוי אמר: בכליו של מקנה... בהיא הנאה דקא מקבל מיניה - גמר ואקני
ליה.

לוי- כלי של מקנה

רש"י מסכת בבא מציעא דף מז עמוד א

מי סברת - דאמר ליה אגב שעל ידי משיכת הכלי שנקנה לו במשיכה יקנה לו הקרקע עם הכלי אין אלו אלא כחליפין, כאילו זה מוסר לו חפץ אחר תחת קרקע, ומהו מסירתו - הנאת קבלתו ממנו מתנת הכלי, שחשבו לקבל ממנו מתנה - נוח לו כאילו נותן לו זה הקונה מתנה רבה, וגמר נותן ומקנה לו הקרקע.

תוספות מסכת בבא מציעא דף מז עמוד א

בכליו של מקנה - דוקא בכליו של מקנה ולא בכליו של קונה דהא מקרא יליף לקמן ואי לוי סבר אין מטבע נעשה חליפין וכן פירי היינו טעמא דבעי הנאת קבלת דבר חשוב דומיא דנעל ולא מטבע ופירי.

מאירי- חליפין קנין גמירות דעת

בית הבחירה למאירי מסכת קידושין דף ו עמוד ב

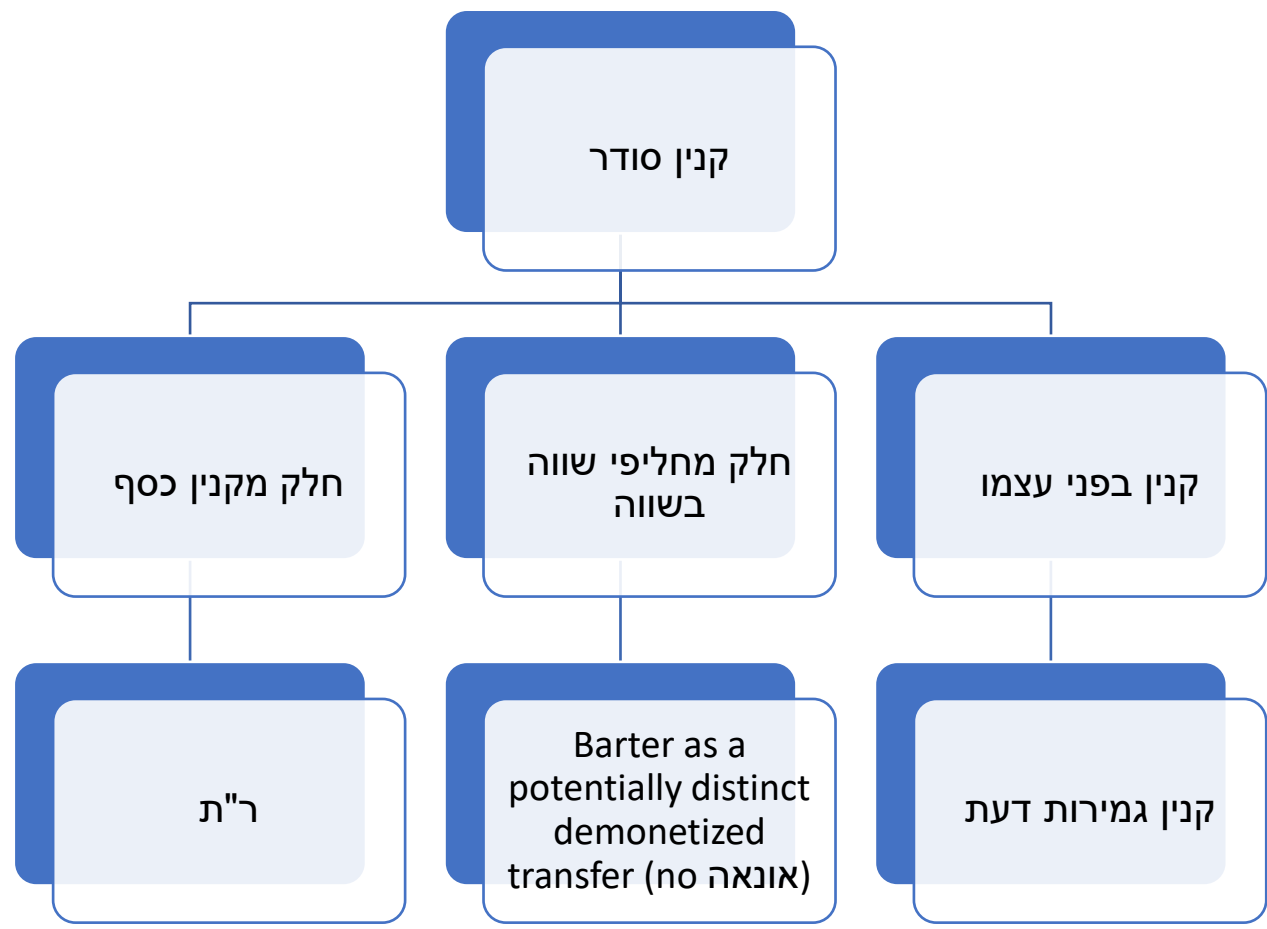
שסתם חליפין המוכר שהוא הקונה הסודר מחזירו לבעליו שלא היתה הכונה
אלא שכשם שהלוקח מקנה לו סודר זה בלב שלם ובגמר דעת כך הוא מקנה
לו אותו שדה

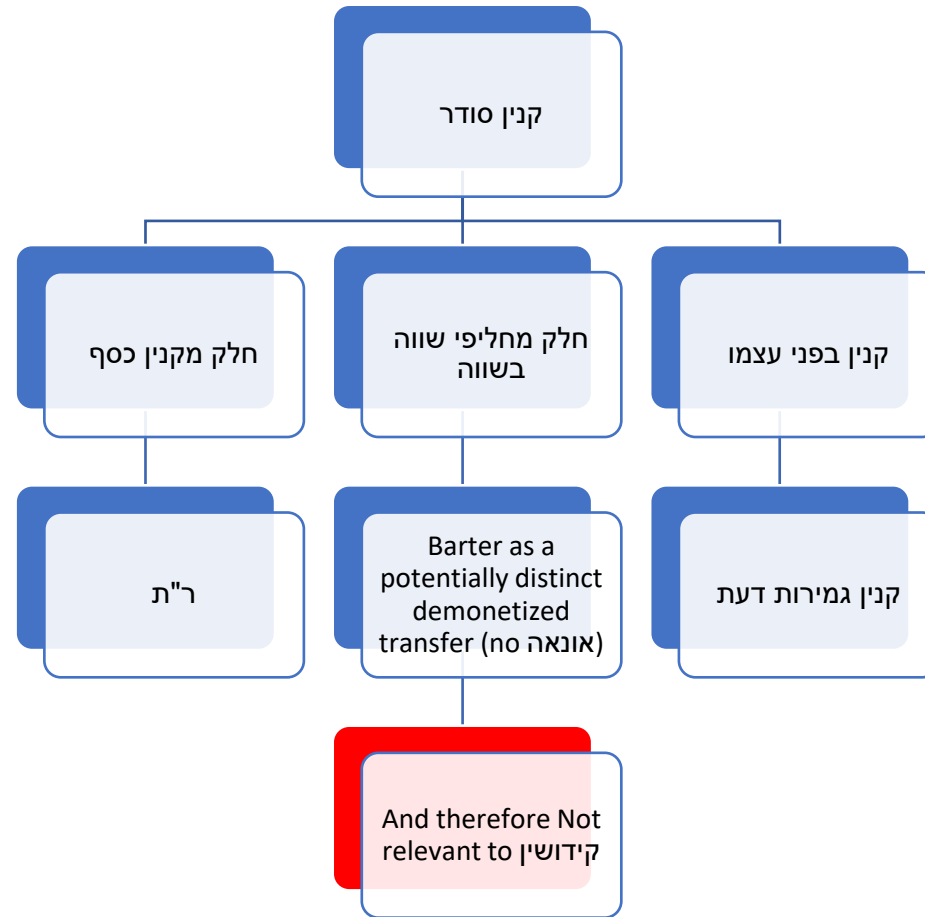
ראב"ד - קנין סודר צריך עדי קיום

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף מ עמוד א
קנין בפני שנים, ואינו צריך לומר כתובו;

שיטה מקובצת מסכת בבא בתרא דף מ עמוד א

וזה לשון הראב"ד ז"ל: אמר אברהם לכאורה הא דאמרינן להו בפני שנים לאו מפחד כפירה הוא אלא שאין מתקיים המעשה אלא בשנים ואפילו הוא מודה לו שאם מפחד כפירה הוא גם כל המעשה שיעשה אדם עם חברו מתנות ומכירות ומחילות וחלופי חפץ בחפץ והלואות כולם צריכות שנים ויש מהם צריכות כתיבה ויש אינם צריכות ומהימנו את אלו אבל נראה כי שאר הדברים מתקיימים בהודאת שניהם ואלו אין מתקיימים אלא בעדים ולפיכך הוצרך לומר קיום שטרות לומר שאין מתקיים אלא בשלשה מעתה קנין {סודר} אין מתקיים אלא בעדים וכן כתב גאון ז"ל. אלא שה"ר יצחק ז"ל חולק בדבר ואני מוסיף על דברי הגאון ז"ל כי על תפיסת הסודר בלבד נאמר מפני שאין בו שום משא ומתן ושלא בעדים מחזי כחוכא ואטלולא אבל בקנין האמור במקרא שלף נעלו ונתן לרעהו אין צריך לעדות אלא מה שיודה לו. כן נראה לי. עכ"ל:

שיטת הרמב"ם

- חליפין קנין דעת
- וברור שאין קנין דעת שייך לקידושין שצריך 'מעשה אחר לפני האישות'
- חליפין הוי סתם קנין
- ואין אישות קנין

הבדל בין כסף קידושיין, לכסף של קניין כסף

